

# **SOBOTECKÁ KNIHOVNA FRANTIŠKA VETEŠNÍKA ČÁST II. SONDA DO DĚKANSKÉ KNIHOVNY KNĚZE-BUDITELE<sup>1</sup>**

*Kryštof Kouřil*

## **1 Úvod**

V předcházející části naší studie jsme si představili příběh Františka Matějoviče Vetešníka (1784–1850), děkana ve východočeské Sobotce a vlastníka rozsáhlé knihovny, kterou po své smrti odkázal soboteckému děkanství. Stejně tak jsme se pokusili rekonstruovat její podobu a zmapovat příběh až do roku 1936, kdy byla převzata kapitulní knihovnou v Litoměřicích. Dosud jsme se však neseznámili s jejím obsahem a její bohatství nám tak zůstává dosud skryté. V této druhé části článku se podíváme na její vnitřní organizaci a seznámíme se s nejstaršími a nejzajímavějšími díly, které Vetešník během svého působení v Markvarticích a Sobotce nashromáždil.

Průvodci nám v tomto úkolu budou dva německy psané inventáře vypracované bezprostředně po Vetešníkovi smrti roku 1850 při příležitosti nástupu nového děkana Jana Palánka. Jeden je uložený v Archivu Biskupství litoměřického<sup>2</sup> a druhý ve Státním okresním archivu v Jičíně.<sup>3</sup> Obzvláště cenný je též katalog resp. soupis děkanské knihovny v Sobotce z roku 1850, který – soudě dle rozboru písarských rukou – založil Vetešníkův starší kaplan Antonín Učík (1808–1871) a záhy jej průběžně doplňoval Vetešníkův nástupce Jan Palánek (1793–1882). Ten některé položky opatřil poznámkami o akvizici knihy nebo o její ztrátě či vyřazení z knižního fondu. Uložen je v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Autor článku je doktorantem katedry historie FF UP v Olomouci.

<sup>2</sup> Archiv Biskupství litoměřického, Archiv far I, Sobotka – inventář z roku 1850.

<sup>3</sup> Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Jičín, Děkanský úřad Sobotka, Inventáře a soupisy majetku 1806–1895, kart. 6, nepracováno.

<sup>4</sup> Literární archiv Památníku Národního písemnictví (dále jen LA PNP), fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy cizí, Popis Vetešníkovi knihovny z r. 1850 (Bücherverzeichnis der Decanal-Bibliothek zu Sobotka).

## 2 Sonda do Vetešníkovy děkanské knihovny

Podle dochovaných inventářů položil základ Vetešníkovy děkanské knihovny v Sobotce již jeho předchůdce děkan František Xaver Schauer (1776–1838), který v Sobotce působil v letech 1815–1838.<sup>5</sup> Dohromady však měla Schauerova knižní pozůstalost obsahovat pouze 14 děl o 27 svazcích,<sup>6</sup> Schauer je přechovával přímo v prostorách děkanství a vesměs šlo o knihy pastoračního charakteru a životopisy světců. Přesto je zcela legitimní za zakladatele děkanské knihovny v Sobotce považovat jeho nástupce děkana Vetešníka, který dokázal knižní sbírku během svého dvanáctiletého působení v Sobotce rozmnožit více než stonásobně.

Dle poznámek připsaných u jednotlivých položek v soupisu děkanské knihovny v Sobotce<sup>7</sup> pocházely ze Schauerovy pozůstalosti následující knihy: *Historia Veteris Testamenti* (Petrus Montmedy, Ratisbonae 1715), *Epitome Instituti Societatis Jesu* (Claude Fleury, Pragae 1690), *Historia ecclesiastica* (Claude Fleury, Augustae Vindelicorum 1758), Čest stolu Páně nebo nejpravější smysl o nejsvětější svátosti oltářní (Bernhard Galura, Praha 1820); dále *Controversiarum Catechismus* (Henri de Lamormain, München 1642) a desetisvazkový soubor kázání Jana Zlatoústého v německém překladu vydaný pod názvem *Des heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus Predigten und kleine Schriften* (Prag 1785); následují životy světců *Opera Divi Caecilii Cypriani Episcopi Carthaginensis* (Basileae 1521), *Divi Ioannis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani Opera Omnia* (Antverpiae 1614) a *Vita Ignatii Loiolae Societatis Jesu* (Pedro de Ribadeneyra, Incolstadii 1589); a konečně dva díly geografické řady *Neue Erdbeschreibung* (Anton Friedrich Büsching, Hamburg 1771) obsahující popis západoevropských

<sup>5</sup> Děkan František Schauer, rodák z Vysokého Mýta, byl mimo jiné čestným kanovníkem vyšehradské kapituly. Během svého působení v Sobotce shromažďoval materiály k dějinám Sobotecka a založil děkanskou pamětní knihu uloženou dodnes na děkanství v Sobotce. Bílek, Karol: *Dějepisí a dějepisectví Sobotecka. Historie – vlastivěda – kronikářství – vzpomínky*. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník. Sv. 9. Semily 1996, s. 194. Též Bílek, Karol a kol.: *Malé dějiny Sobotecka*. I. díl. Sobotka 2008, s. 32. Od jmenovaného viz též *Malé dějiny Sobotecka*. III. díl. *Kdo je kdo v dějinách Sobotecka a Dolnobousovska*. Sobotka 2015. Případně Bičíšřová, Olga: *Vlastivěda Sobotecka a okolí. Regionální učebnice*. Sobotka 2014, s. 81.

<sup>6</sup> KOLOVRATNÍK, Miloš – OPPELTOVÁ, Jana – SLAVÍKOVÁ Věra: *Zpráva o pořádání knihovny Litoměřické kapituly*. In: Litoměřická kapitula. 950 let od založení. Kniha příspěvků z konference konané dne 8. června 2007 u příležitosti 950 let od založení Litoměřické kapituly. Ústí nad Labem 2007, s. 81–106.

<sup>7</sup> LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy cizí, Popis Vetešníkovy knihovny z r. 1850 (Bücherverzeichniss der Decanal-Bibliothek zu Sobotka).

zemí. Jak z toho vidíme, vyjma Büschingova geografického spisu jde o knihy spojené s pastoračním působením majitele.

O vnitřním uspořádání Vetešníkovy knihovny nám podávají zprávu pouze dochované inventáře, které – jak se lze domnívat – respektovaly Vetešníkův původní systém. Celkově měla být knihovna uspořádána do 25 tematických oddílů, jimž odpovídalo jejich rozmístění v jednotlivých policích o 62 přihrádkách.<sup>8</sup> Názvy jednotlivých oddílů poznáme ze zmíněných dochovaných inventářů, kde jsou výjma jediného všechny zapsány pod německým názvem. Jednotlivé oddíly jsou následující:

Oddíl *Kirchengeschichte* (položky č. 1–31) zahrnuje práce z oboru církevní historie. Nejvíce jsou zastoupeny spisy v jazyce německém (19 položek), po nichž následují spisy latinské (devět položek), česky psané jsou pouze čtyři, nicméně o to vzácnější, neboť jsou až na výjimku zároveň nejstarší v celé kategorii. Jde o teologicko-geografický spis *Itinerarium Sacrae Scripturae* německého evangelického teologa Heinricha Buntinga (1545–1606) ve Veleslavínově překladu z roku 1592,<sup>9</sup> který Vetešník obdržel darem o Vánocích roku 1839 od Josefa Jungmanna,<sup>10</sup> a o církevní dějiny dle Eusebia z Kaisareie (cca 265–339) v překladu Jana Kocína z Kocinetu (1543–1610) z roku 1594.<sup>11</sup> Obě knihy vydal známý pražský tiskař a nakladatel Daniel Adam z Veleslavína (1546–1599). Poté následuje *Martyrologium anebo Pašional svatě římské církve* vydaný v Litomyšli roku 1676<sup>12</sup> a konečně ona výjimka v podobě relativně mladého dvousvazkového spisu *Příběhové o změnách cirk-*

<sup>8</sup> ČERNOHOUZ, František.: *Malé památky*. Čech. Politický týdeník katolický, č. 235, 12. 10. 1873, s. 1.

<sup>9</sup> BUNTING, Heinrich: *Itinerarium Sacrae Scripturae. To gest Putowánj swatých na wssecku Swatau Biblj obogjho Zákona, rozdělená na dvě knihy*. [Přel. Daniel Adam z Veleslavína]. [Praha] 1592.

<sup>10</sup> V Jungmannově listu Vetešníkově ze 26. prosince 1839 čteme: „Knihu o Putování svatých račte přimouti ode mne darem. Již by dávno byla poslána, kdybych byl věděl, že ji ještě nemáte.“ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Alexandrem Josefem Bernardem), opis listu Josefa Jungmanna Františku M. Vetešníkově z 26. prosince 1839.

<sup>11</sup> *Historia církwní Eusebia přijmím Pamffila, biskupa Caesarienského w Palaestině na knihy desatery rozdělená, též o žiwotu nejsvětějšího císaře Constantina Welikého knihy čtywery*. [Přel. Daniel Adam z Veleslavína]. [Praha] 1594.

<sup>12</sup> *Martyrologium anebo Pašional swatě římské církwe, to jest Wýroční památky sw. mučedlníků i jiných swatých, kterého wěku a dne, kde a jak se z tohoto swěta k wěčnému a blahoslawenému žiwotu dostali*. Litomyšl 1676.

ví protestantských francouzského biskupa a teologa Jacquese-Bénigne Bossueta (1627–1704) v překladu Martina Wolfa z roku 1804.<sup>13</sup>

Oddíl *Palästina* (položky č. 32–52) v rozsahu 21 děl o 38 svazcích obsahuje geografické a historické spisy pojednávající o Palestině resp. Svaté zemi. Z jazyků převládá němčina, jen dva spisy jsou psány česky a dva francouzsky.<sup>14</sup> Bohužel není zcela jasné, podle jakého klíče vlastník knihovny oddíl sestavil, neboť obsahuje položky, které by se daly zařadit do jiných kategorií a naopak jiné oddíly obsahují knihy o Palestině, které by se docela dobře vyjímaly zde. Takto se zde poněkud vymyká exemplář slavného barokního eposu *Osvobozený Jeruzalém* italského básníka Torquata Tassa (1544–1595) v německém překladu z roku 1781<sup>15</sup> nebo známý cestopis renesančního šlechtice Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdružic (1564–1621) *Putování z Království českého do Benátek do země Svaté* ve vydání z roku 1608,<sup>16</sup> který mohl Vetešník zařadit do oddílu *Reisebeschreibungen*, o němž bude pojednáno dále.

Oddíl *Alterthümer* (položky č. 53–59) neboli „Starožitnosti“ je oproti jiným oddílům velmi malý. Zahrnuje celkem sedm děl o 17 svazcích, z nichž se tři spisy zabývají biblickými dějinami<sup>17</sup> a dva – možná trochu překvapivě – historií Indie.<sup>18</sup> Pověstnou výjimkou potvrzující pravidlo jsou první čtyři svazky Palackého edice *Archív český*, sbírky pramenů k českým dějinám, vy-

<sup>13</sup> BOSSUET, Jacques-Bénigne: *Příběhowé o změnách církví protestantských*. [Přel. Martin Wolf]. Hradec Králové – Praha 1805–1806.

<sup>14</sup> Pokud jde o ony francouzské spisy, jedná se o dvousvazkovou práci *Histoire de Jérusalem tableau religieux et philosophique* (1842) francouzského historika Jeana-Josepha Poujoulatu (1808–1880) a topografický popis Jeruzaléma *Introduction au plan de Jérusalem et de ses faubourgs* (1841) opata Andrého Dupuise z Nantes.

<sup>15</sup> TASSO, Torquato: *Das befreite Jerusalem*. Band I.–IV. [Přel. Wilhelm Heinse]. Mannheim 1781.

<sup>16</sup> HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, Kryštof: *Putování aneb Cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jižské, a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Synai a swaté panny Kateřiny, v pusté Arabii ležící, na dva díly rozdělená* [...]. [Praha] 1608.

<sup>17</sup> Jedná se o rukověť *Handbuch der biblischen Alterthumskunde* (1823–1831) německého protestantského teologa Ernsta Friedricha Rosenmüllera (1768–1835) a o stejnojmenný spis jeho katolického protějška Josepha Franze von Allioli (1793–1873). Třetí spis věnovaný biblickým dějinám potom představuje učebnice *Biblische Archäologie* (1817) německého orientalisty Johanna Jahna (1750–1816).

<sup>18</sup> Konkrétně spisy *Über die Heerzüge zu Lande nach Indien* (1808) německého geografa Theophila Friedricha Ehrmanna (1762–1811) a *Das alte Indien mit besonderer Rücksicht auf Ägypten* (1830) německého orientalisty Petra von Bohlen (1796–1840).

dané v letech 1840–1846.<sup>19</sup> Další svazky Vetešník nevlastnil, neboť vyšly až po jeho smrti.

Oddíl *Grammatiker* (položky č. 60–77) zahrnuje – jak název napovídá – směsici českých gramatik, učebnic cizích jazyků i literárně-historických spisů včetně prvních jinoslovanských mluvnických příruček, ze kterých se Vetešník spolu s Jungmannem a Markem učili polštině, ruštině a jihoslovanským jazykům. Z celkem 18 položek jsou nejvíce zastoupeny práce věnované češtině a české gramatice (celkem 11 položek), po jednom je dále zastoupena ruština, polština, srbština, angličtina, italština a řečtina. Unikát v tomto ohledu představuje Fritzův *Orientalisch- und Occidentalischer Sprachmeister*, soubor stovky světových gramatik vydaný v Lipsku roku 1748,<sup>20</sup> což je současně nejstarší položka v kategorii.

Našli bychom zde Heimovu učebnici ruštiny (1804),<sup>21</sup> Dajnkovu učebnici slovinštiny (1824)<sup>22</sup> i Fickovu učebnici angličtiny (1810),<sup>23</sup> jakkoliv postrádáme zmínky o tom, že by se Vetešník blíže zajímal o anglický jazyk. Za obzvláštní zmínku stojí srbská gramatika Vuka Stefanoviće Karadžiče (1787–1864), známého srbského obrozence a vzdělance, která vyšla v německém překladu v Lipsku roku 1824 pod názvem *Kleine serbische Grammatik*.<sup>24</sup> Vetešníkovi ji zprostředkoval František Šír, což zjišťujeme přímo z Vetešníkovy korespondence.<sup>25</sup>

Mezi gramatiky zařadil Vetešník i *Rukopis královédvorský*, vydaný tiskem svým „objevitelem“ Václavem Hankou (1791–1861) roku 1829, přičemž je

<sup>19</sup> PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*. Díl 1–4. Praha 1840–1846.

<sup>20</sup> FRITZ, Johann Friedrich: *Orientalisch- und Occidentalischer Sprachmeister, welcher nicht allein hundert Alphabete nebst ihrer Aussprache, so bey denen meisten europäisch- asiatisch- africanisch- und americanischen Völkern und Nationen gebräuchlich sind*. Leipzig 1748.

<sup>21</sup> HEYM, Johann: *Russische Sprachlehre für Deutsche*. Riga 1804.

<sup>22</sup> DAJNKO, Peter: *Lehrbuch der windischen Sprache. Ein Versuch zur gründlichen Erlernung derselben für Deutsche, zur vollkommeneren Kenntniss für Slowenen*. Grätz 1824.

<sup>23</sup> FICK, Johann Christian: *Praktische englische Sprachlehre für Deutsche beiderley Geschlechts*. Erlangen 1810.

<sup>24</sup> KARADŽIĆ, Vuk Stefanović: *Wuk's Stephanowitsch kleine serbische Grammatik*. [Přel. Jakob Grimm]. Leipzig und Berlin 1824.

<sup>25</sup> Srbskou gramatiku odeslal Šír Vetešníkovi spolu s listem dne 12. května 1826. Nabídl mu rovněž ke koupi učebnici přírodních věd od královéhradeckého učitele Karla Šádka vydanou tamtéž roku 1825 pod názvem *Přírodoskum neb fyzyka čili učenj o přirozených věcech*. Tu však Vetešník pravděpodobně odmítl, neboť ji v katalogu jeho sobotecké knihovny nenacházíme. LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlatní, přijatá, List Františka Šíra Františku M. Vetešníkovi z 12. 5. 1826.

třeba zdůraznit, že pro jungmannovce včetně Vetešníka byla pravost *Rukopisů* nezpochybnitelná.<sup>26</sup>

Rozsáhlý historický oddíl *Allgemeine Welt- und specielle Geschichte* (položky č. 78–149), čítající na 72 děl o 263 svazcích, ukrývá skutečné poklady nashromážděné pilnou akviziční činností Františka Vetešníka. Patří k nim bezesporu *Práva městská* (1579)<sup>27</sup> a *Práva a řízení zemská* (1583),<sup>28</sup> česky psané kodifikace zemského a městského práva v Čechách od Pavla Kristiána z Koldína (1530–1589).

Ačkoliv bližší vnitřní dělení oddíl postrádá, jednotlivé spisy můžeme na základě předmětu rozdělit do několika tematických bloků. První představují velmi hojně zastoupené spisy věnované židovským dějinám a historii Palestiny, především z provenience židovského historika Flavia Josepha (cca 37–100). Vetešník vlastnil sbírku jeho historických spisů ve vydání z roku 1555 v podání českého učenice a humanisty Zikmunda Hrubého z Jelení (1497–1554).<sup>29</sup> Později k nim přibyla ještě dvoudílná historie židovské války od téhož autora v německém překladu *Der jüdische Krieg* z roku 1836.<sup>30</sup>

Druhý pomyslný blok zahrnuje staré kroniky a spisy starých historiků věnovaných českým dějinám. *Kronika česká*<sup>31</sup> Václava Hájka z Libočan (1499–1553) je zastoupena v reprintu z roku 1819.<sup>32</sup> Dle poznámky v katalogu děkanské knihovny jej Vetešník zakoupil roku 1849 od židovského antikváře Neustadtla, jehož obchod se nacházel v Praze na Sirkové ulici (dnes Melantrichova).<sup>33</sup> Chybět pochopitelně nemohou ani historické práce jezuitského

<sup>26</sup> Jungmann se tehdy jako přesvědčený obhájce pravosti *Rukopisů* dostal do sporu s Josefem Dobrovským, popírajícím jejich pravost, který měl záhy přerůst až v doživotní nepřátelství mezi oběma buditeli. IVANOV, Miroslav: *Tajemství Rukopisů královédvorského a zelenohorského*. Třebíč 2000, s. 135–137. Též SCHMIDLEICHNER, Eduard Ferdinand: *Josef Jungmann*. Praha 1874, s. 86. Více též SAK, Robert: *Josef Jungmann. Život obrozence*. Praha 2007.

<sup>27</sup> KOLDÍNA, Pavel Kristián z: *Práva městská králowstwij Czieského*. [Staré Město Pražské] 1579.

<sup>28</sup> Týž: *Práva a zřízení zemská králowstwij Czeského w krátkau summu wvedená*. [Staré Město Pražské] 1583.

<sup>29</sup> JOSEPHUS, Flavius: *Flavii Iosephi Operum. Tomus primus. Decem priores antiquitatum Iudaicarum libros complectens*. [Přel. Zikmund Hrubý z Jelení]. Lugduni 1555.

<sup>30</sup> Týž: *Geschichte des jüdischen Krieges oder vom Untergang des jüdischen Volkes und seiner Hauptstadt Jerusalem. Erster und Zweiter Theil*. [Přel. August Friedrich Gfrörer]. Stuttgart – Leipzig 1836.

<sup>31</sup> HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronyka czeská*. [Praha] 1819.

<sup>32</sup> Reprint Hájkovy kroniky vyšel roku 1819 v Praze nákladem Jana Ferdinanda ze Schönfeldu (1750–1821). FLAJŠHANS, Václav: *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy*. Praha 1901 s. 213.

<sup>33</sup> Postavu pražského antikváře Neustadtla vzpomíná ve svých pamětech i již dříve zmíněný Josef Václav Frič, který u něj roku 1845 sháněl spisy anglického básníka George Gordona Byrona (1788–1824). FRÍČ, Josef Václav: *Paměti*. Svazek I. Praha 1957, s. 195.

historika Bohuslava Balbína (1621–1688), a sice historický výťah *Epitome rerum Bohemicarum* (1673),<sup>34</sup> hagiografická sbírka *Bohemia sancta* (1682)<sup>35</sup> a genealogické pojednání *Tabularium Bohemo genealogicum* (1687).<sup>36</sup> Druhý a třetí jmenovaný spis náleží k vlastivědné řadě *Miscellanea historica regni Bohemiae* a Vetešník se ji pokoušel doplnit i o další svazky, zvláště diplomatář *Liber epistolaris* z roku 1688,<sup>37</sup> avšak neúspěšně.<sup>38</sup>

Třetí pomyslný blok je věnován dějinám regionálním. Z česky psaných děl jmenujme *Historii města Litomyšle* (1838)<sup>39</sup> od Františka Jelínka (1783–1856); z německých např. *Geschichte der Stadt Königgrätz* (1780)<sup>40</sup> od Karla Josepha Bienera von Bienenberg (1731–1798) či *Teplitz und seine Mineralquellen* (1841)<sup>41</sup> od Gottfrieda Schmelkesa (1807–1870). Zajímavé je též nové vydání *Starých pamětí kutnohorských* (1831)<sup>42</sup> od kněze Jana Kořín-

<sup>34</sup> BALBÍN, Bohuslav: *Epitome historica rerum Bohemicarum; qvam ob venerationem Christianae antiquitatis, et primae in Bohemia collegialis ecclesiae honorem, Boleslaviensem historiam placuit appellare*. Pragae 1673.

<sup>35</sup> Týž: *Miscellanea historica regni Bohemiae. Decadis I. Liber IV. Hagiographicus, seu Bohemia sancta, continens sanctos et beatos Bohemiae, Moraviae, Silesiae, Lusatiae, tam eos, qui publicis fastis, aut ipso immemorabilis temporis decursu in censum divorum venerunt, quam eos, qui licet hoc titulo careant, aut morte ob Christi fidem fortiter tolerata, aut innocentia vitae in antiquitate claruerunt, aut a scriptoribus idoneis virtutum & sanctimoniae merito commendantur*. Pragae 1682.

<sup>36</sup> Týž: *Miscellanea historica regni Bohemiae. Decadis II. Liber II. Tabularium Bohemo-genealogicum, id est: genealogicae tabulae Bohemiae; quibus nobilium & illustrium familiarum in Regno Bohemiae majores genealogice delineantur; nullo tamen antiquitatis, aut dignitatis ordine*. Pragae 1687.

<sup>37</sup> Týž: *Miscellanea historica regni Bohemiae. Decadis I. Liber VIII. Epistolaris. Volumen I*. Pragae 1688.

<sup>38</sup> Již okolo roku 1827 žádal Josefa Josefoviče Jungmanna o sehnání nezjištěných svazků Balbína „pro doplnění svých exemplářů“. Z koupě však kvůli velké poptávce v Praze navzdory jejich vysoké ceně sešlo. Později pověřil sehnáním Balbínova diplomatáře tehdy pražského studenta Antonína Hansgirga (1806–1877), mladšího z Jungmannových stoupenců. Ten si ovšem počínal rovněž neúspěšně, jak zjišťujeme z jeho odpovědi Vetešníkovi: „Dostihnouti Balbína Librum epistolarum bylo posud marné, nicméně neopomineme knihu tuto bedlivě vyhledávat.“ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Alexandrem Josefem Bernardem), opis listu Antonína Hansgirga Františku M. Vetešníkovi ze 17. 4. 1828. Dále VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga (ed.): *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*. Praha 1956, s. 115.

<sup>39</sup> JELÍNEK, František: *Hystorye města Litomyssle*. Litomyšl 1838.

<sup>40</sup> BIENER VON BIENENBERG, Karl Joseph: *Geschichte der Stadt Königgrätz*. Prag 1780.

<sup>41</sup> SCHMELKES, Gottfried: *Teplitz und seine Mineral-Quellen mit besonderer Rücksicht auf ihren Werth als Heilmittel*. Dresden – Leipzig 1841.

<sup>42</sup> KOŘÍNEK, Jan: *Staré paměti kutnohorské w dwadecjti drahých rudnych kamenjch (gimž hornjich handssstány řjkagj) wyobrazené a wypodobněné*. Praha 1831.

ka (1626–1680), rektora jezuitské koleje v Litoměřicích a Balbínova přítele, které vyšly původně již roku 1675.

Poslední, čtvrtý, je zahrnuje spisy z oboru dějin světových resp. slovanských, z nichž jmenujme dva polsky psané spisy – *Dzieje Polski*,<sup>43</sup> stěžejní dílo polského historika Joachima Lelewela (1786–1861) ve vydání z roku 1830, a *Historyia prawodawstw słowiańskich*<sup>44</sup> od polského právního historika a slavjanofila Wacława Aleksandra Maciejowského (1792–1883), vycházející ve čtyřech svazcích poprvé v letech 1832–1835.<sup>45</sup> K Vetešníkovu se dostal prostřednictvím Václava Hanky hned první svazek, ačkoliv nevíme, zda přímo darem nebo pouze formou zápůjčky s tím, že si knihu později Vetešík pořídil sám. Hanka si byl nicméně vědom Vetešníkova zájmu o historii slovanských národů, jak naznačuje ve svém listu Vetešníkovu: „Zde přiložený spis *Historyia prawodawstw słowiańskich* zdá se mi, že [Vám] něco po chuti bude, nebo badačovi historickému i geografickému obojetno to býti nemůže, aby též co se dotýče věcí jiných jednání národů před očima měl. Pokud já tomu rozumím, jest to práce posud jediná v tomto předmětu...“.<sup>46</sup>

Oddíl *Přírodopis* (položky č. 150–158)<sup>47</sup> obsahuje v porovnání s jinými pouze devět spisů o jedenácti svazcích, ale přesto na něm můžeme ukázkově demonstrovat nárůst produkce česky psané přírodovědné literatury v průběhu první poloviny 19. století.<sup>48</sup> Ze všech devíti spisů v kategorii je totiž pouze jeden psán německy, a sice *Ausführlicher Text zu Bertuchs Bilderbuche für Kinder*,<sup>49</sup> zatímco všechny ostatní se vyskytují v češtině eventuelně v českých

<sup>43</sup> LELEWEL, Joachim: *Dzieje Polski*. Warszawa 1830.

<sup>44</sup> MACIEJOWSKI, Wacław Aleksander: *Historya prawodawstw słowiańskich*. Tom I. Warszawa – Lipsko 1832.

<sup>45</sup> WÓYCICKI, Kazimierz Władysław: *Historya literatury polskiej w zarysach K. Wł. Wójcickiego*. Wydanie drugie poprawne i powiększone. Tom IV. Warszawa 1861, s. 836.

<sup>46</sup> Z listu se dochoval bohužel pouze fragment resp. horní polovina listu. Vetešík jej totiž rozstříhal a použil na své poznámky, a tak nelze zjistit, zda šlo o dar nebo zápůjčku. Dolní část s podpisem a datací chybí. Původce identifikoval František Věnceslav Jeřábek, v jehož pozůstalosti se list dochoval, podle písma. LA PNP, fond František Matějovič Vetešík, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, List Václava Hanky Františku M. Vetešníkovu, s. d.

<sup>47</sup> Na případnou otázku, proč je oddíl jako jediný zapsaný pod českým názvem, nemáme uspokojivou odpověď.

<sup>48</sup> K tomu více např. BOHATCOVÁ, Miriam: *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha 1990, s. 349–396.

<sup>49</sup> Jedná se o doprovodné texty k populární obrázkové učebnici německého vydavatele Friedricha Justina Bertucha (1747–1822) vydávané v počtu dvanácti svazků v letech 1790–1830. Samotné doprovodné texty zpracované Bertuchovým přítelem Karlem Philippem Funkem (1752–1807) vycházely v letech 1796–1833. Z inventářů bohužel nezjišťujeme, který díl Vetešík vlastnil. MIDDELL, Katharina: „*Die Bertuchs müssen doch in dieser Welt überall Glück*



překladech. Tato skutečnost může do jisté míry dokládat domněnku, že tyto knihy Vetešník shromažďoval předně za účelem osvěty českých hospodářů a rolníků, nakolik se on sám pohyboval ponejvíce v oblasti historické a teologické.<sup>50</sup>

Nejstarší a nejvzácnější dílo v kategorii představuje bezpochyby český překlad *Regimentu zdraví* (v orig. *Regimen sanitatis Salernitanum*) německého humanisty Heinricha Ranzovia (1526–1598) ve Veleslavínově vydání z roku 1587.<sup>51</sup> Z mladších děl je zde zastoupen např. botanický spis *O přirozenosti rostlin aneb Rostlinář* Jana Svatopluka Presla (1791–1849) vydaný ve spolupráci s lékařem Bedřichem Všemírem Berchtoldem (1781–1876) roku 1820.<sup>52</sup>

Za zvláštní pozornost stojí také spisek *Setba bez vláčení* od správce kosteckého panství<sup>53</sup> Josepha Eugena Limbecka. S Limbeckem se totiž Vetešník osobně poznal a řečený spisek je jeho vlastním překladem z Limbeckova německého originálu.<sup>54</sup> Vyšel roku 1837 v Mladé Boleslavi u tamního tiskaře Filipa Jeřábka a může nám opět posloužit jako doklad Vetešníkových snah o osvětu českého lidu, stejně jako poukazuje na jeho zájem o překladatelskou činnost.<sup>55</sup>

Podobně jako předcházející má i následující oddíl – *Chronologie* (položky č. 159–168) – oproti jiným relativně malý kvantitativní rozsah – z celkem 10 děl o 12 svazcích je sedm psáno německy a tři latinsky. Jedná se vesměs o učebnice a příručky chronologie, stejně jako chronologické výtahy, které Vetešník využil při své práci na vypočítání roku narození Páně uveřejněné

---

haben.“ *Der Verleger Friedrich Justin Bertuch und sein Landes-Industrie-Comptoir um 1800*. Leipzig 2002, s. 286.

<sup>50</sup> Mezi Vetešníkovými otištěnými literárními pracemi nenacházíme žádné přírodovědné pojednání. Stejně tak postrádáme v jeho pozůstalosti jakékoliv poznámky a výpisky, které by se týkaly řečeného oboru.

<sup>51</sup> RANTZAU, Heinrich: *Regiment zdrowij. Správa vžitečná obsahujícíj v sobě potřebná naučení, yakby člověk tělo své při dobrém způsobu zdrowij zachowati, a před mnohými neduhy obhagowati a opatrowati měl*. [Přel. Daniel Adam z Veleslavína]. [Praha] 1587.

<sup>52</sup> BERCHTOLD, Bedřich Všemír – PRESL, Jan Svatopluk: *O přirozenosti rostlin aneb Rostlinář, obsahujícíj gednánj o žiwobyjtj rostlinném pro sebe a z ohledu giných žiwotů podlé stawu nyněssjho znánj; k rozssjřenj přírodnictwj; w potaženj na užitečnost w rolnictwj, hospodárstwj, řemeslech, uměnj i obchodu a w wztahowánj obzwlásstnjm na lekařstwj*. Praha 1820.

<sup>53</sup> Dodejme, že k tomuto dominiu náležela i Sobotka.

<sup>54</sup> LA PNP, fond Josef Pícek, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotecký Jemnostpán. Památeční medailon k počtě buditele P. Fr. M. Vetešníka, s. 42.

<sup>55</sup> LIMBECK, Joseph Eugen: *Setba bez vláčenj*. [Přel. František Vetešník]. Mladá Boleslaw 1837.

později v Časopise pro katolické duchovenstvo.<sup>56</sup> Za zvláštní vzpomnutí stojí Grelliův spis *Chronologia in Titi Livii historiam* z roku 1578, neboť je v kategorii nejstarší.<sup>57</sup>

Ani další oddíl pojmenovaný *Philosophie* (položky č. 169–182) nepatří kvantitativně k těm rozsáhlejší, obsahující 14 spisů o 27 svazcích. Jedná se většinou o filozofické práce věnované náboženským otázkám. Jazykově je zastoupena převážně němčina (devět položek), následuje čeština (tři položky) a nejméně je zastoupena latina (dvě položky). Nejedná se o spisy nikterak staré, většina pochází z druhé poloviny 18. a první poloviny 19. století s výjimkou *Quaestiones theologicae et philosophicae* sv. Caesaria z Nazianzu (cca 331–368)<sup>58</sup> vydaných v Augsburgu roku 1626.<sup>59</sup> Ten představuje zároveň nejstarší práci v kategorii.

Česky psané jsou spisy *Určení člověka* (1802)<sup>60</sup> slovenského obrozence a literáta Bohuslava Tablice (1769–1832),<sup>61</sup> *Výkladové přirozeného práva* (1801)<sup>62</sup> zemského advokáta Antonína Pavlovského (1775–1817) a konečně *Logika nebo umnice* (1820)<sup>63</sup> z pera Vetešníkovy přítele Marka. Jedná se o učebnici logiky, v níž Marek předložil české alternativy k dosud zažitému německému názvosloví užívanému ve filosofii.<sup>64</sup> Vydání spisu bylo Markovými přáteli velmi očekáváno, sám Jungmann svými radami pomáhal Markovi protlačit spis přes cenzuru a vzhledem k blízkému vztahu obou mužů se můžeme domnívat, že ji Vetešník mohl dostat přímo od Marka jako dar.

Zeměpisný oddíl *Geographie* (položky č. 183–205) je se svými 23 položkami o 70 svazcích oproti předchozímu poněkud rozsáhlejší. Nejvíce spisů je

<sup>56</sup> VETEŠNÍK, František Matějovič: *Rok narozenj Páně*. Časopis pro katolické duchovenstvo, 19, 1846, č. 1, s. 3–42.

<sup>57</sup> GRELLIUS, Joachim: *Chronologia in Titi Livii historiam, accommodata ad tabulas capitolas Verrii Flacci, annotationibus vtilissimis varietatem seu dissensionem authorum circa consulum Romanorum nomina demonstrantibus illustrata*. Francofurti ad Moenum 1578.

<sup>58</sup> NAZIANZU, Caesarius z: *Quaestiones theologicae et philosophicae Caesarii, S. Gregorii Nazianzeni fratris*. Augustae Vindelicorum 1626.

<sup>59</sup> V katalogu je mylně uvedena jako místo vydání Vídeň.

<sup>60</sup> SPALDING, Johann Joachim: *Určenj člověka*. [Přel. Bohumil Tablic]. Wacow 1802.

<sup>61</sup> Jedná se vlastně o Tablicův překlad spisu *Die Bestimmung des Menschen* německého protestantského teologa a filozofa Johanna Joachima Spaldinga (1714–1804), vydaného poprvé roku 1748. KRAUS, Cyril: *Kritika v slovenskom národnom obrození. 1780–1817*. Bratislava 1990, s. 251.

<sup>62</sup> PAVLOVSKÝ, Antonín: *Výkladové přirozeného práva*. Djlu theoretyckého oddělenj prwnj. Praha 1801.

<sup>63</sup> MAREK, Antonín: *Logika nebo umnice*. Praha 1820.

<sup>64</sup> Více o ní v Markově životopisu. JAKUBEC, J.: *Antonín Marek*, s. 178–194.

věnováno geografii všeobecné resp. světové včetně prací německého topografa Antona Friedricha Büschinga (1724–1793), který je zastoupen nejstaršími pracemi v kategorii – šesti svazky z geografické řady *Neue Erdbeschreibung* vycházející v Hamburku v rozličných vydáních v letech 1754–1782<sup>65</sup> a dvěma svazky z geografické řady *A. F. Büschings Große Erdbeschreibung* vydanými roku 1787 v Brně.<sup>66</sup>

Z dalších geograficko-topografických spisů v kategorii jsou tři věnovány popisu Říma a Itálie, dva Řecka, po jednom vlastnil Vetešník popisy Severní Ameriky, Osmanské říše, Afriky a Terstu, a konečně bychom zde našli i dvě české topografie.<sup>67</sup> Onen zmíněný popis Severní Ameriky od německého geografa Johanna Georga Heinricha Hassela (1770–1829) z roku 1822<sup>68</sup> podle všeho Vetešníkovi obstaral v Praze Josefovič Jungmann.<sup>69</sup> Zajímavé je, že Vetešníkův nástupce sbírku rozmnožil o další Hasselovy spisy věnované popisu Ruska a Blízkého východu.<sup>70</sup>

Tematicky související oddíl cestopisů neboli *Reisebeschreibungen* (položky č. 206–235) pokrývá v porovnání s jinými oddíly spisy relativně mladé – nejstarší, vydaný v Tübingen roku 1784, představuje latinský spis *Hierozoici ex Samuele Bocharto* od německého učenice Friedricha Jakoba Schodera

<sup>65</sup> Kvůli rozličným vydáním nelze bohužel s určitostí zjistit, které konkrétní svazky Vetešník vlastnil.

<sup>66</sup> Z katalogu bohužel není ani zde patrné, které dva svazky z roku 1787 Vetešník vlastnil. Dodejme, že geografická řada dosáhla celkově 26 svazků vydávaných v letech 1785–1787 v Opavě a v Brně. BÜTTNER, Manfred – JÄKEL, Reinhard: *Zur Behandlung der deutschen Nordseeküstenraumes und seiner angrenzenden Gebiete in der frühen geographischen Literatur bis zu Büsching*. In: *Westfälische geographische Studien*. 37. Westfalen – Nordwestdeutschland – Nordseesektor. Münster 1981, s. 35.

<sup>67</sup> Obě topografie jsou relativně mladé, jedna je psána česky a druhá německy. Jde o *Zeměpis Království českého* (1823) Josefa Alexandra Dundra (1802–1874) a dvousvazkový *Vollständiger Umriß einer statistischen Topographie des Königreichs Böhmen* (1822) Josepha Eduarda Ponfíkla (?–?).

<sup>68</sup> HASSEL, Johann Georg Heinrich: *Vollständige und neueste Erdbeschreibung des britischen und russischen Amerika's und der französischen Fischerinseln*. Weimar 1822.

<sup>69</sup> Viz blíže nedatovaný list z roku 1824 Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, v němž jej žádá o odevzdání výtisku „Hassla“ Vetešníkovi. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, O. (ed.): c. d., s. 70.

<sup>70</sup> Nacházíme je zapsané v soupise děkanské knihovny v Sobotce doplňovaném po Vetešníkovi úmrtí. Konkrétně jde o *Vollständige und neueste Erdbeschreibung des Russischen Reichs in Europa nebst Polen* (1821), *Vollständige und neueste Erdbeschreibung des Russischen Reichs in Asia* (1821) a *Vollständige und neueste Erdbeschreibung des Osmanischen Asiens* (1821). Všechny byly vydány v německém Weimaru. LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy cizí, Popis Vetešnickovy knihovny z r. 1850 (Bücherverzeichniss der Decanal-Bibliothek zu Sobotka).

(1752–1785).<sup>71</sup> Celkem kategorie zahrnuje 30 knih, jde vesměs o historické i soudobé cestopisy věnované putování do Svaté země a Orientu,<sup>72</sup> dále cestovní průvodce a popisy objevitelských cest. Většina je psaná v němčině výjma zmíněného latinského spisu a dvou francouzských.<sup>73</sup> Česky je psán jen jediný, avšak svého času populární cestopis středověkého poutníka Johna Mandevilly<sup>74</sup> v Krameriově překladu z roku 1796.<sup>75</sup>

Ovšem nachází se zde ještě jeden cestopis, který rozhodně stojí za poznamenání. Jde o Palackého německy psanou zprávu *Literarische Reise nach Italien* (1838),<sup>76</sup> ve které pojednává o své cestě do Itálie roku 1837 a pátrání po bohemikách a moravikách ve vatikánských archivech. Mimochodem, Palacký se tehdy seznámil s kardinálem Giuseppem Gasparem Mezzofantim,<sup>77</sup> tehdejší správce vatikánské knihovny, polyglotem a velkým přítelem slovanských literatur, jehož jméno se posléze vyslovovalo v literárních

<sup>71</sup> Nejedná se však o cestopis v pravém slova smyslu, nýbrž o popis rozličných zvířat, která se vyskytují v Bibli. Spis vychází z díla francouzského učenice a znalce Bible Samuela Bocharta (1599–1667) *Hierozoicon* vydaného v Londýně roku 1663. SCHRODER, Friedrich Jakob: *Hierozoicon ex Samuele Bocharto, Itinerariis variis alisque Doctissimorum Virorum Commentariis ac Scriptiunculis, ad plurimorum usus compositi*. Specimen Primum. Tubingae 1784.

<sup>72</sup> Nutno poznamenat, že část cestopisů Vetešník vyčlenil a zařadil do samostatného oddílu *Palästina*. Bohužel není přesně jasné, podle jakého klíče.

<sup>73</sup> Jde o cestopis *Voyage du jeune Anacharsis en Grèce* (1818) francouzského učenice Jeana-Jacques Berthelémyho (1716–1795) a o pražské vydání cestopisu *Voyage dans le Levant* (1823) francouzského šlechtice Augusta de Forbina (1777–1841) doplněného o německý překlad Ferdinanda Leopolda von Rammstein. BARTHÉLEMY, Jean Jacques: *Voyage du jeune Anacharsis en Grèce, vers le milieu du quatrième siècle avant l'ère vulgaire*. Paris 1818; FORBIN, Louis Nicolas Philippe Auguste de: *Voyage dans le Levant*. Prague 1823.

<sup>74</sup> Autorem má být jistý francouzsky píšící anglický šlechtic John Mandeville, nicméně podle literárních historiků jde o fiktivní jméno. Identita původce nebyla dosud zcela objasněna. HIGGINS, Iain Macleod (ed.): *The Book of John Mandeville with Related Texts*. Indianapolis – Cambridge 2011, s. XVII–XIX.

<sup>75</sup> *Jana Mandywilly, znamenitého a wzneseného rytjře, cesta po světě, w kteréž wypisuge rozličné kraginy a města, a co kde buďto po zemi, po moři, anebo po welikých a nebezpečných pustinách widěl, y gake rozličné přjhydy měl*. Praha 1796.

<sup>76</sup> PALACKÝ, František: *Literarische Reise nach Italien im Jahre 1837. Aufsuchung von Quellen der böhmischen und mährischen Geschichte*. Prag 1838.

<sup>77</sup> Evropské intelektuální prostředí poznalo kardinála Giuseppa Gaspara Mezzofantiho (1774–1849), rodáka z italské Bologni, jako milovníka jazyků, literatur a vůbec nadaného polyglota. Údajně plyně hovořil více než třemi desítkami jazyků včetně češtiny a slovenštiny. S oběma jazyky se měl seznámit v rodné Bologni, kde během napoleonských válek pomáhal v lazaretu ošetřovat raněné rakouské vojáky. RUSSEL, Charles William: *The Life of Cardinal Mezzofanti; With an Introductory Memoir of Eminent Linguists, Ancient and Modern*. London 1863, s. 153–154. Též BELLESHEIM, Alphons: *Giuseppe Cardinal Mezzofanti. Ein Lebensbild aus der Kirchengeschichte des 18. und 19. Jahrhunderts*. Würzburg 1880, s. 101–102.

kruzích českých obrozenců s velkou úctou.<sup>78</sup> S postavou a zájmy kardinála Mezzofantiho byl podle všeho dobře obeznámen i Vetešník, který roku 1846 připojil svůj podpis na děkovný list zaslaný Mezzofantimu spolu s knižními dary od duchovních litoměřické diecéze.<sup>79</sup>

Oddíl *Dogmatik* (položky č. 236–290), jak ostatně sám název napovídá, zahrnuje spisy dotýkající se křesťanské dogmatiky a otázek z ní vyplývajících. Většina spisů pochází z 18. a první poloviny 19. století, avšak i zde bychom našli vzácné staré tisky z 16. a 17. věku. Nejstarším z nich je teologický spis *Locorum theologicorum libri duodecim* (1574)<sup>80</sup> španělského dominikána Melchora Cano (1509–1560), po němž následují dva česky psané – *Jistá a patrná církve svatě znamení* (1593)<sup>81</sup> děkana vyšehradské kapituly Petra Lintea z Pilzenburgu († cca 1613)<sup>82</sup> a *Konfesi katolická* (1609)<sup>83</sup> lékaře Jakuba Hořického z Tepence (1575–1622). K nejstarším v kategorii rovněž patří konfese sv. Ambrože (cca 340–397) v podání kolínského pomocného biskupa Johanna Nopela ml. (1548–1605) ve vydání z roku 1630.<sup>84</sup>

<sup>78</sup> Mezzofanti byl v českých kruzích respektován jako učenec, který „s krajany našimi rád česky rozmlouvá a po zasloužilých spisovatelích i po nových pokrocích naší literatury se poptává,“ a nejednen český spisovatel zaslal Mezzofantimu své dílo darem. KRYŠTŮFEK, František Xaver: *Všeobecný církevní dějepis*. Díl třetí. Nový věk. Praha 1892, s. 844.

<sup>79</sup> Znění listu uveřejnil Vinařický v tehdejšímu listu *Květy* a mimo jiné v něm stojí: „Slušné tedy díky vzdáváme za podobná laskavá dobrodíní, kterýchkoli Eminence Tvá udílela také našim krajanům. Honosíme se mimoto, že prelát purpuru církevního nejdůstojnější obzvláštní přízní oblíbiti sobě ráčil také řeč naši národní, [...] dospělou v živý a prospěšný nástroj ku vzdělání věrného lidu slovanského v Čechách, na Moravě i v části Uher a Slez.“ Na knižní dar – pětidílný Jungmannův slovník ve drahé vazbě – uspořádali duchovní litoměřické diecéze sbírku. VINAŘICKÝ, Karel: *Česká pocta kardinálowi Mezzofanti*. *Květy*. Národní zábavník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany, 13, 1846, č. 153–154, s. 617–618.

<sup>80</sup> CANO, Melchor: *Locorum theologicorum libri duodecim*. Coloniae Agrippinae 1574.

<sup>81</sup> LINTEA Z PILZENBURGU, Petr: *Gistá a patrná církve swatě znamení, po kterýchžby cžlowěk w těchto nyněgšsých v wjře roztržitostech prawěho náboženstw a prawě wjry a tak y prawěho zakladu spasenij swé dusse se doptati a dogiti aneb w giž dosslem posyltniti a wtwrditi mohl*. Lito-myšl 1593.

<sup>82</sup> Více o něm RICHARD, Nicolas: *Vídeňská teologická Consulta z ledna 1622. Studie o zrušení přijímání podobojí laiků, vyhnání luteránských predikantů z Prahy a katolické reformy v Čechách*. *Folia Historica Bohemica*, 30, 2015, č. 2, s. 283.

<sup>83</sup> HOŘICKÝ Z TEPENCE, Jakub: *Konffesy katolická, totiž wyznánij prawé wjry křestianské wsseobecny, o nadeji, o lásce, o sprawedlnosti křestianské, o církwj swatě, k tomu o swátostech, a o giných církwe swatě ržádijch, a kostelnijch ceremonyjch*. Staré Město Pražské 1609.

<sup>84</sup> NOPEL, Johann: *Confessio Ambrosiana in libros quattuor digesta, quibus continetur, quid de iis fidei Christianae Dogmatibus, quae hodie in controuersiam vocantur, ante annos mille et ducentos B. Ambrosius Episcopus Mediolanensis, et totius Ecclesie Occidentalis lumen clarissimum senserit*. Coloniae 1630.

Nemalá část oddílu pozůstává též z apologetických spisů na obranu katolické víry v období po vydání tolerančního patentu a pozvolné sekularizace společnosti. Takovými spisy jsou např. trojsvazková *Obrana prawdy katolické proti odpůrcům akatolickým* (1844)<sup>85</sup> katolického kněze a blízkého Vetešníka přítele Václava Krolmuse (1790–1861) či *Warum wurde ich katholisch?* (1847)<sup>86</sup> někdejšího evangelického kněze a katolického konvertity z Bratislavy Johann Theophila Maximiliana Zettera (1793–1869). O spisu *Čest stolu Páně* (1820)<sup>87</sup> lineckého kanovníka a pozdějšího brixenského biskupa Bernharda Galury (1764–1856) víme, že jej vlastnil již Vetešníkův předchůdce děkan Schauer, nicméně nacházíme o něm zajímavou zmínku i v korespondenci Josefa Jungmanna s Antonínem Markem, který si od jičínského knihkupce Františka Kastránka (1790–1872) pořídil náklad celých 25 výtisků.<sup>88</sup>

Své zastoupení, byť v menším počtu, zde ovšem mají i nekatolické konfese a spisy reformačního charakteru, což může svědčit o Vetešníkově rozhledu, ale též o jeho přípravě čelit otázce případných konvertitů na Sobotecku.<sup>89</sup> Místo zde našla *Konfesí augšpurská* (1808) dle Bohuslava Tablice<sup>90</sup> i *Konfesí helvetská* (1784) dle Karla Vorla (?–?), faráře v Doubravici.<sup>91</sup> Zajímavým spisem je v tomto též *Zdravé, pravé a čisté učení Luterovo, Kalvíново a mnoha jiných moudrých protestantů* od vlasteneckého kněze Jana Valeriána Jirsíka (1798–1883) vydané anonymně roku 1837,<sup>92</sup> v níž prezentoval autor postoje evangelických autorit napříč dobou.

Náboženským otázkám, tentokrát z oblasti křesťanské morálky, je věnován i následující oddíl *Moral* (položky č. 291–310). Jádrem a zároveň nejstarší položky v kategorii představují spisy světců a významných církevních

<sup>85</sup> KROLMUS, Václav: *Obrana prawdy katolické proti odpůrcům akatolickým, čili smjr mezi katolj-kem a akatolj-kem*. Díl I.–III. Praha 1844.

<sup>86</sup> ZETTER, Johann Theophil Maximilian: *Warum wurde ich katholisch?* Salzburg 1847.

<sup>87</sup> GALURA, Bernhard: *Čest stolu Páně nebo neyprawěgssj smysl o neyswětěgssj swátosti oltárnj*. [Přel. Vojtěch Kareš]. Praha 1820.

<sup>88</sup> Viz list Antonína Marka Josefu Jungmannovi z 21. dubna. 1834. EMLER J. (ed.): *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*. ČMKČ, 62, 1888, č. 3, s. 402–403.

<sup>89</sup> Blíže ke konfesijním poměrům na Sobotecku viz knihovni oddíl *Jus* níže.

<sup>90</sup> TABLIC, Bohuslav: *Augšpurská konfessý aneb wyznání wíry nejjasnějšimu císaři Karlowi Vtému* [...]. Wacow 1808.

<sup>91</sup> VOREL, Karel: *Konfessý helwetská aneb wyznánj a sprostě wyswětlenj prawowěrné wjry, a artikulů wssobecných wprímného náboženswtj křesťanského* [...]. Berlín 1784.

<sup>92</sup> JIRSÍK, Jan Valerián: *Zdravé, pravé a čisté učeníj Lutherowo, Kalwinowo a mnoha giných maudrch protestantů*. Praha 1837. Viz též TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín: *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Část první. Praha 1912, s. 40.

myslitelů – ze světců zde nalézají zastoupení spisy sv. Roberta Bellarmina (1542–1621) z roku 1586<sup>93</sup> a sv. Jana Zlatoústého (cca 347/349–407) ve vydání z roku 1621;<sup>94</sup> dále následují spisy křesťanského filozofa Tertulliana (cca 160–220) z roku 1557<sup>95</sup> a německého augustiniána Tomáše Kempenského (cca 1380–1471) ve vydání jezuity Heinricha Sommalia (1534–1619) z roku 1640.<sup>96</sup> Od již zmíněného Bellarmina je zde rovněž spis o „umění dobrého umírání“ z roku 1677.<sup>97</sup> A ačkoliv poněkud překvapivě postrádáme svého času velmi populární spisy sv. Alfonse z Liguori (1696–1787) včetně jeho slavného spisu *Theologia moralis* (1748),<sup>98</sup> nacházíme zde dva svazky stejnojmenného spisu francouzského jezuity a teologa Claudea Lacroix (1652–1714) z roku 1739.<sup>99</sup>

Ačkoliv z jazyků jasně převažuje latina (z 20 položek v kategorii 12 je latinsky psáno spisů), nacházíme zde i tři česky psané spisy věnované křesťanské etice – *O pravé křesťanské pobožnosti* (1778)<sup>100</sup> italského kněze Lodovica Antonia Muratoriho (1672–1750) v překladu anonyma, *Zrcadlo pošetilosti* (1792)<sup>101</sup> Antonína Borového (1755–1832), učitele ve Zlaté Koruně, a *Zápisky* (1842)<sup>102</sup> římského císaře Marca Aurelia (121–180) v překladu Vetešníkovy přítele Františka Šíra.

Oddíl *Prediger* (položky č. 211–347) obsahuje sbírky kázání německých (23 položek), latinských (9 položek) a českých (tři položky) včetně dvou v polštině.<sup>103</sup> K nejstarším v kategorii patří latinsky psané homiliáře Bedy Cti-

<sup>93</sup> BELLARMINO, Robert: *Iudicium Roberti Bellarmini Politani, Societatis Iesu theologi, de Libro, quem Lutherani vocant, Concordiae*. Ingolstadii 1586.

<sup>94</sup> CHRYSOSTOM, Jan: *S. Joannis Chrysostomi opera graece et latinae*. Paris 1621.

<sup>95</sup> TERTULLIANUS: *Opera Septimi Florentii Tertuliani Carthaginensis, inter latinos ecclesiae scriptores primi, sine quorum etc.* Basileae 1557.

<sup>96</sup> KEMPENSKÝ, Tomáš: *Ven. Viri Thomae Malleoli a Kempis, canonici regularis, ordinis D. Augustini, Opera omnia*. Coloniae Agrippinae 1640.

<sup>97</sup> BELLARMINO, Robert: *De arte bene moriendi libri duo*. Coloniae Agrippinae 1677.

<sup>98</sup> KAISEROVÁ, Kristína – MACKOVÁ, Marie: *Redemptoristé v habsburské monarchii*. In: NEŠPOR, Zdeněk R. (ed.) – KAISEROVÁ, Kristína (ed.): *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780–1918)*. Ústí nad Labem 2010, s. 201.

<sup>99</sup> LACROIX, Claude: *Theologia moralis*. Tomus I.–II. Coloniae 1739.

<sup>100</sup> MURATORI, Lodovico Antonio: *O prawe křesťanské pobožnosti*. [Přel. anonym]. Praha 1778.

<sup>101</sup> BOROVÝ, Antonín: *Zrcadlo pošetilosti, aneb nové i staré, pěkné i daremné, pravdivé i nepravdivé povídačky a historie, jichž jsou asi 400*. Praha 1792.

<sup>102</sup> MARCUS AURELIUS: *Marka Aurelia Antonina římského samowladaře zápisky*. [Přel. František Šír]. Gičjn 1842.

<sup>103</sup> Jsou jimi *Kazanie w poczet Błogosławionych* kanovníka Ignáce Witoszyńského (1746–1809) vydané ve Varsavě roku 1781 a *Kazania X. paulána Michała Karpowicze* (1744–1803) vydaná v Krakově roku 1806. WITOSZYŃSKI, Ignacy: *Kazanie przy uroczystym ogłoszeniu policzenia*

hodného (cca 672–735) z roku 1535,<sup>104</sup> a Johanna Ecka (1486–1543) z roku 1566.<sup>105</sup> Velmi staré a vzácné položky však nacházíme i v češtině, jmenovitě *Kázání o svátosti pokání* kanovníka pražské kapituly Tomáše Bavorovského (1500–1562) z roku 1552<sup>106</sup> a *Patnácte kázání o mrtvých tělích křesťanských* německého evangelického teologa a reformátora Johanna Spangenberg (1484–1550) v anonymním překladu a vydání z roku 1560.<sup>107</sup>

Literaturu určenou k pastoračním potřebám svého vlastníka obsahuje i další oddíl nazvaný *Theologia pastoralis* (položky č. 348–356), ačkoliv oproti předchozímu je se svými devíti jednotkami o 14 svazcích kvantitativně nepatrný. Tři nejstarší díla v kategorii jsou psána latinsky,<sup>108</sup> zbylá vyjma jednoho jsou psána německy. Česky psané jsou pouze *Ohlášky výročních svátků a slavností* vydané roku 1823.<sup>109</sup>

Oddíl *Zeitschriften* (položky č. 357–368) neboli „Časopisy“ obsahuje celkem dvanáct položek, jimž jednoznačně dominují Časopis Českého museum (roč. 1827–1849) a Časopis pro katolické duchovenstvo (34 čísel), do něhož Vetešník svými pracemi sám přispíval,<sup>110</sup> za což obdržel roku 1845 písemné

---

*w poczet Błogosławionych [...] Warszawa 1781; KARPOWICZ, Michał Franciszek: Kazania X. Michała Karpowicza w różnych okolicznościach miane. Kraków 1806.*

<sup>104</sup> BEDA VENERABILIS: *Homiliae Venerabilis Bedae presbyteri Anglosaxonis, theologi celeberrimi, in D. Pauli epistolas & alias ueteris & noui testamenti lectiones tam de tempore quam de sanctis, ut per totum annum in templis leguntur, nunc primum excusae. Coloniae 1535.*

<sup>105</sup> ECK, Johannes: *Homiliarum doctissimi viri Ioannis Eckii, adversus quoscunque nostri temporis haereticos, super Evangelia de tempore, Adventu, usque ad Pascha. Tomus I.–II. Paris 1566.*

<sup>106</sup> BAVOROVSKÝ, Tomáš: *Kázání o swatém pokání [...] [Praha] 1552.*

<sup>107</sup> SPANGENBERG, Johann: *Patnácte kázání o mrtvých tielích křesťanských, gichžto při pohřbu w cýrkwi křesťanské y od gednoho každého cžlowěka pobožného k obzwláštnijmu potěssenij vžijwati se muož. [Přel. anonym]. [Staré Město Pražské] 1560.*

<sup>108</sup> Konkrétně *Enochiridion theologiae pastoralis et doctrinae necessariae sacerdotibus curam animarum administrantibus* (1625) trevírského biskupa Petra Binsfelda (1545–1598), *Decreta a sacra rituum congregatione in ordine ad missam* (1674) Itala Domenica Belliho (1550–1627) a *Rituale Vratislaviense ad usum Romanum accomodatum* (1708) vratislavského biskupa Franze Ludwiga von Pfalz-Neuburg (1664–1732).

<sup>109</sup> CHMEL, Jan Nepomucký: *Ohlášky wyročních swátkůw a slawnostji, též obyčejných při nich ceremonij, tak gak ge cýrkew swatá katolický důkladně wygádřené mji žádá. Hradec Králové 1823.*

<sup>110</sup> V ročnících 1828–1850 uveřejnil Vetešník v časopisu tři odborná pojednání (*O Ráji, Bitva u Jarmuku, Rok narození Páně*), dvě zprávy (*Z Alžíru*), jeden překlad (*Albigenci a křižovníci s nimi válčení*), jednu polemiku (*Přímětek k poslednímu článku chronologického pořádku nejhlavnějších událostí po narození Páně*), jednu nábožnou povídku (*Noc při novém roce*) a jednu báseň (*Slovo štědrosti*).



poděkování z pražské arcibiskupské konzistoře.<sup>111</sup> Z časopisů jinak převažujících německé církevní a náboženské časopisy, z nichž jsou nejpočetněji zastoupené listy Christodora (roč. 1845–1847), Ambrosius (roč. 1848–1849), Neue Sion (roč. 1845–1846), Katholische Stimmen (roč. 1840–1843), Katholische Kirchenzeitung (roč. 1843–1845). Zajímavé je, že časopis Krok (roč. 1821 a další dva nespecifikované ročníky), první český vědecký časopis vydávaný v letech 1821–1840 za redakce Jana Svatopluka Presla (1791–1849),<sup>112</sup> nezařadil Vetešník mezi časopisy, nýbrž do oddílu *Unterschiedlich* neboli „Různé“.

Oddíl *Svatojanské Dědictví* (položky č. 369–383) obsahuje literaturu vydanou nákladem stejnojmenného spolku založeného roku 1833 bývalým jezuitou Antonínem Hanikýřem (1753–1833).<sup>113</sup> Vetešník byl jeho členem už od svého markvartického působení,<sup>114</sup> nicméně ještě necelý rok před smrtí přihlásil za člena soboteckou děkanskou knihovnu jako instituci s nárokem na dva výtisky každé knihy vydané nákladem spolku.<sup>115</sup> Spolek byl od samého začátku koncipován jako fond na vydávání česky psané katolické literatury,<sup>116</sup> proto zde nenacházíme jiný jazyk jako češtinu.

V oddíle *Jus* (položky č. 384–398) neboli „Právo“ jsou zastoupeny především právní lexikony a příručky, které Vetešník mohl využít při své kněžské činnosti. Základ oddílu představují dva právní lexikony – *Lexikon der Gesetze von 1801–1805* (1817)<sup>117</sup> a desetisvazkový *Gesetzlexikon im geistlichen Fache*

<sup>111</sup> Děkovný list je datován 1. ledna 1845 a nese podpisy pomocného pražského biskupa Františka Viléma Tippmanna (1786–1857) a redaktora Časopisu pro katolické duchovenstvo Václava Michala Pešiny z Čechorodu (1782–1859). Vetešníkovi je zde vyjádřeno uznání, že se na chodu časopisu podílel „několik let co věrný a nezištný spolupracovník“. LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, List pražské arcibiskupské konzistoře Františku M. Vetešníkovi z 1. 1. 1845.

<sup>112</sup> Časopis nesl podtitul Věřejný spis všenaucný pro vzdělance národu československého a na jeho vydávání měl velkou zásluhu Josefa Jungmann. Mezi přispěvateli figurují jména Pavla Jozefa Šafárika, Františka Palackého, Václava Hanky či Antonína Marka. I Vetešník v něm roku 1831 publikoval své pojednání o sibiřském jezeru Bajkal. BEDNÁŘIK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPOVÁ, B.: *Dějiny českých médií*, s. 83.

<sup>113</sup> Více viz POHAN, Václav Alexandr: *Žiwotopis welebného pana Antonjna Hanikýře, nábožného zakladatele ústawu Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w Praze*. Praha 1840.

<sup>114</sup> SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, Farní pamětnice, s. 133.

<sup>115</sup> SOKA Jičín, fond Děkanský úřad Sobotka, kart. 2, duchovní správa – záležitosti farnosti – děkanská knihovna – certifikát nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého za štědrou podporu děkanské knihovny pro F. Vetešníka (1849).

<sup>116</sup> *Základnj prawidła Dēdictwj s. Jana Nepomuckého*. Časopis pro katolické duchovenstvo, 7, 1834, č. 1, s. 164.

<sup>117</sup> JAKSCH, Peter Karl: *Lexikon aller für das Königreich Böhme von 1801–1805 ergangenen Gesetze u. Verordnungen im geistlichen, Religions- u. Toleranzfache etc.* Prag 1817.

(1828–1830),<sup>118</sup> oba uspořádané Petrem Karlem Jakschem, guberniálním registrátorem u zemských desk v Praze. Příručky jsou věnovány obzvláště manželskému právu resp. otázkám týkajícím se konfesijně smíšených párů.<sup>119</sup> Je pravda, že k rozvoji evangelické komunity v Sobotce došlo až koncem šedesátých let 19. století, přesto jsou známy i starší případy konvertitů-jednotlivců z času Vetešníkovy působení v Sobotce.<sup>120</sup> Dodejme, že vyjma jediného případu latinského spisu, který je zároveň nejstarším v kategorii, se vesměs jedná o práce psané německy.<sup>121</sup>

Oddíl *Biographien* (položky č. 399–412) zahrnuje navzdory obecnému názvu převážně literaturu věnovanou životu Ježíše Krista, a sice z proveniencí významných církevních historiků a teologů 18. a 19. století.<sup>122</sup> Výjimku tvoří pouze německy psaný životopis italského kardinála Cesara Baronia (1538–1607), proslaveného prací na *Martyrologiu Romanu*, od nejmenovaného kněze würzburgské diecéze.<sup>123</sup> Všechny spisy v kategorii jsou psány německy a Vetešník je – podobně jako spisy z již zmíněné kategorie *Chronologie* – využil při své práci na vypočítání roku narození Páně.

Oddíl *Katechesen* (položky č. 413–439) nepozůstává pouze z vlastních katechismů, ale též pomocné literatury určené k výuce náboženství. Větší část katechismů nastražaných Vetešníkem pochází z 18. století, z jazyků převládá latina v těsném závěsu s němčinou, česky psané jsou zde pouze čtyři katechismy.<sup>124</sup> Nejstarším položku představuje *Controversiarum Ca-*

<sup>118</sup> Týž: *Gesetzlexikon im geistlichen, Religions- und Toleranzfache, wie auch in Güter-, Stiftungs-, Studien- und Zensurssachen für das Königreich Böhmen von 1601 bis Ende 1800*. Prag 1828–1830.

<sup>119</sup> Jmenujme *Die gemischten Ehen von dem katholisch-kirchlichen Standpunkte aus betrachtet* (1837) Johanna Baptisty Kutschkera (1810–1881), *Handbuch des in Österreich geltenden Ehe-rechts* (1813) Thomase Dollinera (1760–1839), *Erläuterung des österreichischen Ehepatents* (1807) Matthäuse Christiana Schiliho (1762–1832) či *Die Rechte und Verfassung der Akatholiken in Österreich* (1827) Josepha Helfera (1791–1847).

<sup>120</sup> *Kazatelská stanice v Sobotce a Hořicích*. In: Památník reformované církve Českomoravské obsahující popsání všech sborů evanjelických H. V. v Čechách a na Moravě v jubilejním roce 1881 stávajících. Praha 1881, s. 95.

<sup>121</sup> Onu výjimku představuje anonymní spis *Dissertatio inauguralis de eo, quod iustum est circa consensum parentum in sponsalibus filiorum, filiarumque familias adhibendum* vydaný v Praze roku 1776.

<sup>122</sup> Jmenujme spisy *Chronologia sacra* (Leipzig 1846) Gustava Seyffarth (1796–1885), *Leben Jesu* (Landshut 1840) Josepha Franze Alliolioho (1793–1873) či *Gutachten über das Leben Jesu* (Freiburg 1840) Davida Friedricha Strausse (1808–1874).

<sup>123</sup> *Leben des Cäsar Baronius. Nach dem Lateinischen bearbeitet von einem katholischen Priester der Diözese Würzburg*. Augsburg 1845.

<sup>124</sup> Jde o *Katechismus biskupství Králohradeckého* (Praha 1755), *Vindyšův Katechismus římský* (Hradec Králové 1841), *Janalíkův Katechismus o naukách, v nichž církev protestantská od ka-*

*techismus* z roku 1642 od belgického jezuitu Henriho de Lamormaina (cca 1575–1647),<sup>125</sup> po němž následuje latinsko-řecký katechismus Petra Canisia vydaný v Praze roku 1709.<sup>126</sup> Do kategorie nicméně Vetešník zařadil také literaturu zaměřenou na náboženskou výchovu mládeže eventuálně určenou mladším čtenářům, a tak zde nacházíme trojdílné *Biblische Geschichte für die Jugend* od německého teologa Johanna Christopha Schmieda (1768–1854) z roku 1811<sup>127</sup> či *Příběhové písemní Starého i Nového Zákona*, z francouzského originálu Nicolase Fontaina (1625–1709)<sup>128</sup> přeložené jezuitou Janem Barnerem (1643–1708) roku 1777.<sup>129</sup> Obě mohl Vetešník i jeho kaplani uplatnit při výuce náboženství.

Oddíl *Scriptura Sacra* (položky č. 440–486) zahrnuje nejenom Písmo svaté a jeho knihy samostatně vydané, ale také jejich výklady a komentáře k nim. Z celkového počtu 47 jednotek v kategorii opět převažují germanika, kterých je dohromady 27; následuje devět děl v latině, osm v češtině, dvě ve francouzštině a jedno v polštině. Nejpočetnější jsou zde zastoupeny spisy německého protestantského teologa Ernsta Wilhelma Hengstenberga (1802–1869), profesora biblických nauk na univerzitě v Berlíně a svého času předního znalce Starého Zákona.<sup>130 131</sup> Pozornost na sebe upoutává také polské vydání Bible z roku 1810. Jedná se vlastně o edici Bible gdaňské z roku 1632 s předmluvou

---

*tolické odstupuje* (Olomouc 1845) a Hnojkův *Katechismus o svatých obřadech církve katolické* (Praha 1846).

<sup>125</sup> Více o něm Lamormain, Henri de (*heslo*). In: Cyclopaedia of Biblical, Theological, and Ecclesiastical Literature. Vol. V. – K, L, Mc. New York 1873, s. 220.

<sup>126</sup> Petri Canisii Societatis Jesu Theologi Catechismus Graeco-Latinus. In usum Scholarum Humaniorum Societatis Jesu per Provinciam Bohemiae denuo recusus. Pragae 1709.

<sup>127</sup> SCHMIED, Johann Christoph: *Biblische Geschichte für die Jugend*. Theil I.–III. Steyr 1811.

<sup>128</sup> FONTAINE, Nicolas: *L'Histoire du Vieux et du Nouveau Testament, représentée avec des figures & des Explications édifiantes, tirées des saints Peres, pour regler les moeurs dans toute sorte de conditions*. Paris 1671–1674.

<sup>129</sup> Týž: *Příběhové písemní Starého i Nového Zákona*. [Přel. Jan Barner]. Praha 1777.

<sup>130</sup> Více o něm REVENTLOW, Henning: *Epochen der Bibelauslegung. Band IV. Von der Aufklärung bis zum 20. Jahrhundert*. München 2001, s. 278–290.

<sup>131</sup> Z korespondence zjišťujeme, že se o Hengstenbergovy práce Vetešník velmi zajímal v souvislosti se svými chronologickými pracemi. Nejmenovaný Hengstenbergův spis odeslal Vetešníkovi spolu s listem 25. 6. 1839 kaplan kopidlinského faráře Františka Aloisie Vacka Jan Rais. LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovi korespondence pořízený Alexandrem Josefem Bernardem), opis listu Jana Raise Františku M. Vetešníkovi z 25. 6. 1839.

německého teologa a filozofa Friedricha Alberta Schultze (1692–1763), působícího ve Východním Prusku.<sup>132</sup>

Následují tři samostatné oddíly *Griechische Prosaiker* (položka č. 487), *Lateinische Prosaiker* (položka č. 488) a *Lateinische Klassiker* (položky č. 489–509), z nichž u prvních dvou oddílů postrádáme jakékoliv konkrétní záznamy jak v katalogu Vetešníkovy knihovny, tak v inventárním soupise vypracovaném po Vetešníkove smrti.<sup>133</sup> Jediný údaj, který z obou pramenů zjišťujeme, je ten, že se zde mělo nacházet na 311 svazků blíže nekonkretizovaných prací. V posledním jmenovaném oddíle nacházíme 21 děl o 32 svazcích, vedle několika latinských originálů povětšinou v překladech českých a slovenských obrozenců první třetiny 19. století, předně Jána Hollého (1785–1849), překladatele Vergiliovy *Aeneidy* (1828),<sup>134</sup> Josefa Chmely (1793–1847), překladatele spisu *Historia romana* Sexta Aurelia Victor (1838)<sup>135</sup> i Vetešníkových přátel Karla Vinařického (1803–1869), překladatele Vergiliových *Bukolik* (1828)<sup>136</sup> či Simeona Karla Macháčka (1799–1846), překladatele Ciceronových *Orací* (1834).<sup>137</sup>

Předposlední oddíl *Lexica* (položky č. 510–526) zahrnuje jednak slovníky jazykové, jednak slovníky výkladové resp. encyklopedie. Co se týče těch prvních, jde vesměs o slovníky česko-latinské a česko-německé, z nichž Reschelův *Dictionarium Bohemico-Latinum* z roku 1562<sup>138</sup> společně s *Nomenclatorem* nizozemského humanisty Hadriana Junia (1511–1575)<sup>139</sup> ve Veleslavínově vydání z roku 1586<sup>140</sup> představují nejstarší a nejvýznamnější díla v kategorii. Vedle nich bychom zde pochopitelně našli dvojsvazkový německo-český slovník

<sup>132</sup> *Biblia* (heslo). In: ESTREICHER, Karol Józef Teofil: Bibliografia polska XIX. stolecia. Tom I. (A–F). Kraków 1872, s. 96. K Schultzovi též *Schultz, Franz Albert* (heslo). In: KLEMMER, Heiner F. – KUEHN, Manfred: *Bloomsbury Dictionary of Eighteenth-Century German Philosophers*. Bloomsbury 2016, s. 700.

<sup>133</sup> LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy cizí, Popis Vetešníkovy knihovny z r. 1850 (Bücherverzeichniss der Decanal-Bibliothek zu Sobotka). Srovnej s Archiv Biskupství litoměřického, Archiv far I, Sobotka, inventář z roku 1850.

<sup>134</sup> VERGILIUS: *Virgiliova Eneida*. [Přel. Ján Hollý]. Trnava 1828.

<sup>135</sup> AURELIUS VICTOR: *Sexti Aurelii Victoris Historia romana*. [Přel. Josef Chmela] Praha 1838.

<sup>136</sup> VERGILIUS: *P. Virgilia Marona Zpěvy pastýřské*. [Přel. Karel Vinařický]. Praha 1828.

<sup>137</sup> CICERO: *M. Tul. Cicerona Čtvero řečí proti Luc. Katilinovi*. [Přel. Simeon Karel Macháček]. Praga 1834.

<sup>138</sup> RESCHEL, Thomas: *Dictionarium Bohemico-Latinum*. Olomucii 1562.

<sup>139</sup> Více o řečeném spise a Hadrianovi Juniovi viz NOVÁK, Jan Václav: *O slovníkářských pracích Daniele Adama z Veleslavína*, ČMKČ, 59, 1985, s. 340.

<sup>140</sup> JUNIUS, Hadrianus: *Nomenclator Omnium Rerum Propria Nomina Tribus Linguis, Latina, Boiémica & Germanica explicata continens*. Praeae 1586.

Josefa Dobrovského (1753–1829)<sup>141</sup> i pětidílný *Slovník česko-německý* Josefa Jungmanna,<sup>142</sup> na němž Vetešník pod Jungmannovým vedením spolupracoval společně s Markem a dalšími dobrovolníky. Své nejbližší spolupracovníky vzpomíná Jungmann v předmluvě prvního dílu slovníku z roku 1835, vesměs jde o jeho bývalé studenty z litoměřického semináře a nacházíme mezi nimi i jméno Františka Vetešníka.<sup>143</sup> Jinojazyčnou výjimku představují v kategorii dvojdílný Heymův rusko-německý slovník z roku 1795,<sup>144</sup> dále dvoudílný Fahrenkrügerův anglicko-německý slovník podle Nathana Baileyho z roku 1810<sup>145</sup> a konečně Haasův francouzsko-německý slovník z téhož roku.<sup>146</sup>

Mezi lexilologickými slovníky nás zaujme všech 26 svazků německého slovníku věd, umění a řemesel,<sup>147</sup> vydávaného v letech 1822–1836 v Altenburgu německým slovníkářem Augustem Danielem von Binzer (1793–1868).<sup>148</sup> Pozornost si zaslouží taktéž *Jmenoslov* srbského obrozence Jovana Pačiće (1771–1849) a jeho slovenského protějška Jána Kollára (1793–1852),<sup>149</sup> korespondující s Vetešníkovým slavjanofilstvím.

Poslední oddíl *Unterschiedlich* (položky č. 527–608) představuje nejrozsáhlejší a nejbarvitější kategorii sestávající z krásné literatury i naučných spisů převážně českých autorů. Právě na tomto oddíle můžeme nejlépe demonstrovat proměnu farních knihoven v průběhu 19. století po stránce obsahové i funkční.

<sup>141</sup> DOBROVSKÝ, Josef: *Deutsch-bömisches Wörterbuch*. Erster Band. Prag 1802; totéž, Zweyter Band. Prag 1821.

<sup>142</sup> JUNGMAN, Josef: *Slownjik česko-německý*. Praha 1835–1839.

<sup>143</sup> Z předmluvy k prvnímu dílu *Slovníku česko-německého* Josefa Jungmanna: „Nelze tuto vyčísti jmen jejich od té doby v rozličném důstojenství se stkvějících, jako Václava Káry, Josefa Kramáře, Fr. Vetešníka a j. m., výborného však Ant. Marka, známého vůbec v poetickém i filosofickém okrese spisovatele, přítele mého, s největší vděčností jmenovati dlužno, jelikož on sám tolik výtahů z knih rozličných a z obecního zvyku po mnohá léta nasbíral, že by z nich samých neskrovný slovník složen býti mohl.“ Týž: *Slownjik česko-německý. Díl I. A–J*. Praha 1835, s. IV.

<sup>144</sup> HEYM, Johann: *Vollständiges russisch-deutsches Wörterbuch*. Erster oder deutsch und russischer Theil. Riga 1800; totéž, *Zweyter oder russisch und deutscher Theil*. Riga 1801.

<sup>145</sup> FAHRENKRÜHER, Johann Anton: *Nathan Bailey's Dictionary English-German and German-English*. Leipzig und Jena 1810.

<sup>146</sup> HAAS, Johann Gottfried [pseudonym M. A. Thibaut]: *Dictionnaire allemand-français et français-allemand*. Leipzig 1810.

<sup>147</sup> BINZER, August Daniel von (ed.): *Enzyklopädisches Wörterbuch der Wissenschaften, Künste und Gewerbe*. Altenburg 1822–1836.

<sup>148</sup> LAUSTER, Martina: *Sketches of the Nineteenth Century. European Journalism and its Physiology 1830–50*. Basingstoke – Hampshire – New York 2007, s. 268.

<sup>149</sup> PAČIĆ, Jovan – KOLLÁR, Ján: *Gmenoslow čili slownjik osobných gmen rozličných kmenů a nářečj národu slawenského*. Budjn 1828.

V první řadě jsou zde zastoupena ikonická díla českého a slovenského národního obrození jako Kollárova *Slávy dcera*<sup>150</sup> či Šafárikovy *Starožitnosti slovanské*.<sup>151</sup> Neméně ikonické pro Vetešníkovu generaci národních buditelů staly se Jungmannovy překlady Chateaubriandovy *Ataly*<sup>152</sup> a Miltonova *Ztraceného ráje*,<sup>153</sup> které jungmannovce inspirovaly k vlastní překladatelské činnosti.<sup>154</sup> Konečně nelze nezmínit šest čísel Hlasatele českého, časopisu vydávaného v letech 1806–1808 a 1818–1819 Vetešníkovým někdejší profesorem Janem Nejedlým (1776–1834),<sup>155</sup> který zásadně ovlivnil národní procitnutí mladého Vetešníka.<sup>156</sup>

Zvláštní pozornost zasluhují sbírky lidových písní a veršů, v nichž generace obrozenců spatřovaly dědictví předků a doklad o jejich kulturním životě v minulosti.<sup>157</sup> Ve Vetešníkově knižní sbírce nacházíme zastoupení poezie české, moravské i slovenské. Svého času bylo mezi jungmannovci velmi populární pětitisvazkové *Sebrání básní a zpěvů* od vlasteneckého kněze Antonína Jaroslava Puchmajera (1769–1820) z roku 1795.<sup>158</sup> Sám Jungmann, tehdy

<sup>150</sup> KOLLÁR, Ján: *Slávy dcera we třech zpěwjch*. Budjn 1824.

<sup>151</sup> ŠAFÁRIK, Pavol Jozef: *Slowanské starožitnosti. Oddjl děgpeisný*. Praha 1837.

<sup>152</sup> CHATEAUBRIAND, François-René: *Atala, aneb láska dwauch diwochů na paussiti*. [Přel. Josef Jungmann]. Praha 1805.

<sup>153</sup> MILTON, John: *Jana Miltona Ztracený ráj*. [Přel. Josef Jungmann]. Praha 1811.

<sup>154</sup> Sám Vetešník z Jungmannova překladu Miltonova *Ztraceného ráje* několikrát cituje ve svém pojednání *O ráji* uveřejněném v Časopise pro katolické duchovenstvo roku 1834. VETEŠNÍK, František Matějovič: *O Ráji*. Časopis pro katolické duchovenstvo, 7, 1834, č. 2, s. 199–226; č. 3, s. 412–437.

<sup>155</sup> LNĚNIČKOVÁ, Jitka: *České země v době předbřeznové. 1792–1848*. Praha 1999, s. 319.

<sup>156</sup> Roli časopisu Hlasatel český na Vetešníkovu probuzení přiznal on sám v listu Josefu Nejedlému z 28. 4. 1811: „Utěšený Hlasatel, zdali pak ten nám opět něco ohlásí, čímž bychom se těšiti a ducha češtiny tím více sobě oblibovati mohli? Zajisté obrátil mnohé na víru; alespoň i já pomoci jeho jsem smel a oprášil žravý prach německý z obuvi svých a přilnul se k vlasti.“ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přítel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Alexandrem Josefem Bernardem), list Františka Matějoviče Vetešníka Janu Nejedlému z 28. 4. 1811.

<sup>157</sup> Tyto představy úzce souvisí s koncepcemi filozofů Jeana-Jacquesa Rousseaua (1712–1778) a Johanna Gottfrieda Herdera (1744–1803) o mravní čistotě venkovana, nezkaženého městskou výchovou. V souladu s nimi nahlíželi čeští obrozenci na českého venkovana jako na nositele původní české kultury, nezkažené poněmčelým městským prostředím, a odtud pramení i jejich zájem o lidovou slovesnost. PECHÁČEK, Stanislav: *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha 2010, s. 126–127.

<sup>158</sup> PUCHMAJER, Antonín Jaroslav: *Sebránj básnj a zpěvů vydané od Antonjna Puchmajera*. Sza-wek prwnj. Praha 1795.

ještě učitel na semináři v Litoměřicích, jejich vydání netrpělivě očekával.<sup>159</sup> Zastoupen je též František Ladislav Čelakovský resp. jeho sbírky *Slovanské národní písně* (1822)<sup>160</sup> a *Ohlas písní ruských* (1829).<sup>161</sup> Z méně známých českých básníků, jejichž tvorbu nacházíme v soupisu Vetešnickovy knihovny, jmenujme například Josefa Jaroslava Langeru (1806–1846), jehož *Selanky*<sup>162</sup> opatřil Vetešníkovi Josef Josefovič Jungmann krátce po jejich vydání.<sup>163</sup>

Moravskou poezii reprezentuje *Múza moravská*,<sup>164</sup> sbírka moravských písní lidových i umělých sesbíraná lékařem Josefem Heřmanem Gallašem (1756–1840) a vydaná jeho spolužákem Tomášem Fryčajem (1759–1839) roku 1813.<sup>165</sup> O knihu se záhy po jejím vydání zajímal sám Jungmann, přičemž v Praze se dala pořídit u malostranského kupce Kašpara Vidtmána za jeden zlatý.<sup>166</sup> Slovenskou zastupuje *Múza ze slovenských hor*<sup>167</sup> z pera slovenského obrozence a profesora proslulého Evangelického lycea v Bratislavě Juraje Palkoviče (1769–1850), s nímž jungmannovci udržovali úzký písemný kontakt.<sup>168</sup>

Z beletrie jmenujme trojdílný historický román *Templáři v Čechách* z roku 1843 od českého publicisty Prokopa Chocholouška, který sice nepatří k nejznámějším, ale stojí za uvedení zejména proto, že si jej Vetešník předplatil,<sup>169</sup> nakolik korespondoval s jeho zájmem o církevní a historickou tematiku. Nechybí pochopitelně autorské výtisky Vetešnickových překladů historických

<sup>159</sup> Náznaky se objevují v listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi ze 23. března 1814. EMLER, J. (ed.): *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 40.

<sup>160</sup> ČELAKOVSKÝ, František Ladislav: *Slowanské národní písně*. Praha 1822.

<sup>161</sup> Týž: *Ohlas písní ruských*. Praha 1829.

<sup>162</sup> LANGER, Josef Jaroslav: *Selanky*. Praha – Hradec Králové 1830.

<sup>163</sup> Mladý Jungmann je tehdy sehnal za zvýhodněnou cenu po jednom zlatém (běžně se v krámech prodávaly o padesát krejcarů draž) a společně s listem ze 4. 2. 1830 je poslal Markovi, Vetešníkovi a Širovi k rozebrání. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, O. (ed.): c. d., s. 169.

<sup>164</sup> GALLAŠ, Josef Heřman – FRYČAJ, Tomáš: *Múza moravská w patero oddělených obsahujících duchownj, mrawnj, polnj, wesko-občanské a staro-wlastenské hanácké písně skládatelů vlastenských, k prospěchu a vzdělání moravských vlastenců*. Brno 1813.

<sup>165</sup> ŠMÍDEK, Karel: *Josef Heřman Gallaš a pozůstalé rukopisy jeho*. Časopis Matice moravské, 9, 1877, s. 105. Též PECHÁČEK, S.: c. d., s. 22.

<sup>166</sup> Zjišťujeme tak z Jungmannova listu Antonínu Markovi ze 30. 11. 1813, ve kterém se na knihu doptával. EMLER, J. (ed.): *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 39.

<sup>167</sup> PALKOVIČ, Juraj: *Múza ze slowenských hor*. Swazeček prwnj. Wacow 1801.

<sup>168</sup> PRŠÚT, Milan – ROSENBAUM, Karol – KOCHOL, Viktor: *Dejiny slovenskej literatúry II. Literatúra národného obrozenia*. Bratislava 1960, s. 92.

<sup>169</sup> Viz nestráňovaný seznam předplatitelů na konci třetího dílu. CHOCHOLOUŠEK, Prokop: *Templáři v Čechách. Historický román ve třech dílech*. Díl třetí. Praha 1843.

románů *Johanita* (1829) a *Alžběta aneb vypovězení sibiřští* (1830). Zvláštní připomenutí si zde zaslouží proto, neboť právě cesta překladu otvírala Vetešníkovy jako slavjanofilovi možnost propagovat myšlenku slovanské sounáležitosti.<sup>170</sup> Rozhodně přitom není nezajímavé zmínit, že jeden z Vetešnickových překladů *Alžběty* nalezl své místo na policích Imperátorské veřejné knihovny v Petrohradě v sekci cizojazyčné literatury o Rusku. Nacházíme jej v dobovém katalogu pod pořadovým číslem 1258.<sup>171</sup>

Naučné spisy jsou především přírodovědného a dějepisného charakteru, ačkoliv nemůžeme spolehlivě objasnit, proč je Vetešník nezařadil do některého z dříve řečených oddílů. Zajímavé je, že mezi nimi nacházíme také Tomíčkovu *Dobu prvního člověčenstva* (1846),<sup>172</sup> kvůli jejímuž vydání se Vetešník rozkmořil s Maticí českou a snad i s Josefem Jungmannem, který spis doporučil Matici české k vydání.<sup>173</sup> Konzervativní katolické kruhy knize vytýkaly údajné protináboženské směřování, jakož i skutečnost, že na biblické úkazy nahlíží z hlediska přírodního a nikoliv metafyzického.<sup>174</sup> Objevila se dokonce udání adresovaná samotnému pražskému arcibiskupovi, že kniha nereflektuje autoritu Svatého písma a sám pražský arcibiskup se proti jejímu vydání ostře stavěl.<sup>175</sup>

### 3 Závěr

Na příkladu sobotecké knihovny Františka Matějoviče Vetešníka vidíme obraz ideální farní knihovny plně reflektující po obsahové stránce národní a společenské změny 19. století, která mohla sloužit nejen k vnitřní potřebě a duchovní přípravě samotného faráře, nýbrž také k jeho soukromým potřebám, vědecké práci a všeobecné osvětě farníků. Jak vyplývá z tohoto článku, díky své rozmanitosti pro nás představuje výborný předmět studia umož-

<sup>170</sup> KUSÁKOVÁ, Lenka: *Česká literatura první poloviny 19. století mezi státní a národní cenzurou*. In: JUNGMANNOVÁ, Lenka (ed.): *Česká literatura – rozhraní a okraje*. Sborník příspěvků ze IV. kongresu světové literárněvědné bohemistiky. Praha 2010, s. 525.

<sup>171</sup> Viz Каталогъ книгъ Императорской публичной библиотеки, касающихся России, на разныхъ славянскихъ нарѣчiachъ. Санктпетербургъ 1867, s. 8–9.  
Též *Catalogue de la section des Russica ou Écrits sur la Russie en langues étrangères*. Tome I. A–M. St.–Petersbourg 1873, s. 259.

<sup>172</sup> TOMÍČEK, Jan Slavomír: *Doba prvního člověčenstva aneb úplnější vyličení stavu prvního pokolení lidského*. Praha 1846.

<sup>173</sup> Viz kapitola *Ze života obrozence Františka Matějoviče Vetešníka*.

<sup>174</sup> JANKO, Jan: *Vědy o životě v českých zemích 1750–1950*. Praha 1997, s. 108.

<sup>175</sup> TIEFTRUNK, Karel: *Dějiny Matice české*. Praha 1881, s. 100.



ňující historikům postihnout po praktické stránce celou řadu politických, společenských, kulturních i církevních fenoménů provázejících „dlouhé devatenácté století“.

## RESUMÉ

### *SOBOTECKÁ KNIHOVNA FRANTIŠKA VETEŠNÍKA ČÁST II. SONDA DO DĚKANSKÉ KNIHOVNY KNĚZE-BUDITELE*

Tato studie představuje uzavření dvoudílného článku o rozsáhlé knihovně českého katolického kněze Františka Matějoviče Vetešníka (1784–1850), děkana v Sobotce na severovýchodě Čech a jednoho z okruhu českých buditelských kněží 1. poloviny 19. století. Zatímco autor v první část přednesl Vetešníkův příběh a pokusil se o rekonstrukci jeho knihovny ve Vetešníkově době, druhá ze dvou částí tohoto článku představuje sondu do Vetešníkovy knihovny po stránce obsahové. Podle jediného existujícího soupisu a dvou dochovaných inventářů poodkrýváme vnitřní strukturu knihovny, stručně charakterizujeme všech 25 tematických oddílů a seznamujeme se s obzvláště vzácnými (staré tisky z 16. a 17.) nebo svého času obzvláště populárními knižními díly, která Vetešník za svého života nashromáždil. Tím se uzavírá obraz knihovny jednoho z českých kněží–buditelů první poloviny 19. století.

**Klíčová slova:** František Matějovič Vetešník, Antonín Marek, Josef Jungmann, Markvartice, Sobotka, litoměřická diecéze, děkanská knihovna v Sobotce, farní knihovny, české národní obrození, čeští buditelé, vlastenečtí kněží, jungmannovci, Jungmannova literární škola

## SUMMARY

*THE LIBRARY OF FRANTIŠEK VETEŠNÍK IN SOBOTKA**PART II.**INSIGHT INTO THE DEAN'S LIBRARY OF THE PRIEST-REVIVALIST*

The study represents the closure of two-volume article about a vast library of a Czech catholic priest František Matějovič Vetešník (1784–1850), dean of Sobotka located in the northwest Bohemia and one of the members of the Czech revivalist priests of the first half of the 19th century. While the author introduced Vetešník's life in the first part of the study and he tried to reconstruct his library in Vetešník's times, the second of the two parts represents a probe into Vetešník's library regarding its content. Through the only existing catalogue and two surviving inventories, we can uncover the inner structure of the library, briefly characterize all 25 thematic parts and we introduce especially rare (old prints from the 16th and the 17th century) or in its time very popular works, which Vetešník gathered during his life.

By this, the picture of a library of one of the Czech priests – revivalist of the first half of the 19th century is finished.

**Keywords:** František Matějovič Vetešník, Antonín Marek, Josef Jungmann, Markvartice, Sobotka, diocese of Litoměřice, dean library in Sobotka, parish libraries, Czech national revival movement, Czech revivalists, patriotic priests, Jungmann's followers, Jungmann's literary school

Translated by Mgr. Tereza Kalousková

Mgr. Kryštof Kouřil  
Náměstí Míru 112  
768 24 Hulín  
Česká republika  
e-mail: krystof.kouril@email.cz